

Designing and validating a model of research professional ethics curriculum for graduate students of Iranian higher education centers

Roya Nikfarjam ¹, Ali Asghar Bayani¹, Hasan Saemi ¹, Hamze Akbari ¹

¹ Educational Science group, Azadshahr unit, Islamic Azad University, Azadshahr, Iran.

*Corresponding author: Ali Asghar Bayani, Educational science group, Azadshahr unit Islamic Azad university, Azadshahr, Iran.
. E-mail: aabayani@yahoo.com.

Article Info

Keywords: Design - Validation - Research Professional Ethics Curriculum - Iranian Higher Education.

Abstract

Introduction: : Considering the importance of observing research ethics in the research process and the importance of teaching it to graduate students, this study was conducted with the aim of designing and validating a professional research ethics curriculum model for graduate students of Iranian higher education centers.

Methods: This research was conducted in the framework of a mixed approach (qualitative-quantitative) and using conventional content analysis. The statistical population was in the qualitative and quantitative sections of all university professors in Golestan province. In the qualitative section, 14 faculty members were selected by purposive sampling method to reach the level of theoretical saturation. In the quantitative section, 181 people were randomly selected to test the model. The research tool was a structured interview in the qualitative part and a researcher-made questionnaire in the quantitative part. The obtained data were analyzed in the qualitative part using maxqda software and in the quantitative part using pls software.

Results: : The findings of this study included 166 open source that similar data were combined through comparative analysis and finally 23 subcategories and 12 main categories were presented. The main categories (changing the structure of research, helping the globalization of science and technology, recognizing plagiarism) for necessity, (teaching ethical considerations, improving indicators, information literacy, collaborating with medical sciences) for the target element, (scientific principles, requirements Research ethics (for content) (interactive and non-interactive methods) for the element of teaching-learning methods and (formative and final evaluation) for the element of evaluation were extracted.

Conclusion: : The model extracted from qualitative data has a good fit with the quantitative data collected from the participants in this study. Therefore, monitoring research activities and getting help from the field of medical sciences to design a student curriculum model can have the greatest effect on observing research ethics.

طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای پژوهش برای دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی مراکز آموزش عالی ایران

رویانا نیک فرجام^۱، علی اصغر بیانی^{۲*}، حسن صائمی^۳، حمزه اکبری^۴

گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران

* نویسنده مسؤل: علی اصغر بیانی، گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران
ایمیل: aabayani@yahoo.com

چکیده

مقدمه: با توجه به اهمیت رعایت اخلاق پژوهش در فرایند تحقیق و اهمیت آموزش آن به دانشجویان تحصیلات تکمیلی این پژوهش با هدف طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای پژوهش برای دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی مراکز آموزش عالی ایران انجام شد.

روش‌ها: این پژوهش در چارچوب رویکرد آمیخته (کیفی-کمی) و با استفاده از تحلیل محتوای قراردادی انجام شد. جامعه آماری در بخش کیفی و کمی کلیه اساتید دانشگاه‌های استان گلستان بود. در بخش کیفی، ۱۴ نفر از اعضای هیئت علمی به روش نمونه‌گیری هدفمند تا رسیدن به سطح اشباع نظری انتخاب شدند. در بخش کمی بطور تصادفی تعداد ۱۸۱ نفر برای آزمون مدل برگزیده شدند. ابزار تحقیق در بخش کیفی، مصاحبه ساختار یافته و در بخش کمی، پرسشنامه محقق ساخته بود. داده‌های حاصل از آنها در بخش کیفی با استفاده از نرم افزار maxqda و در بخش کمی با استفاده از نرم افزار pls تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌های حاصل از این پژوهش شامل ۱۶۶ کد باز بوده که داده‌های مشابه از طریق تحلیل مقایسه‌ای در یکدیگر ادغام گردید و در نهایت ۲۳ زیر مقوله و ۱۲ مقوله اصلی ارائه گردید. مقوله‌های اصلی (تغییر ساختار پژوهش، کمک به جهانی شدن علم و فناوری، شناخت سرقت ادبی) برای ضرورت، (آموزش ملاحظات اخلاقی، ارتقاء شاخص‌های سواد اطلاعاتی، همیاری کردن با علوم پزشکی) برای عنصر هدف، (مبانی علمی، الزامات اخلاق پژوهش) برای محتوا، (روش‌های تعاملی و غیرتعاملی) برای عنصر روش‌های یاددهی-یادگیری و (ارزشیابی تکوینی و پایانی) برای عنصر ارزشیابی استخراج شد.

نتیجه‌گیری: مدل استخراج‌شده از داده‌های کیفی با داده‌های کمی جمع‌آوری‌شده از شرکت‌کنندگان در این پژوهش از برآزش مناسبی برخوردار است. لذا نظارت بر فعالیت‌های پژوهشی و کمک گرفتن از حوزه علوم پزشکی برای طراحی الگوی برنامه درسی دانشجویان می‌تواند بیشترین اثر بر رعایت اخلاق پژوهش داشته باشد.
واژگان کلیدی: طراحی- اعتباریابی - برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای پژوهش - آموزش عالی ایران.

است که به وسیله آن می‌توان درباره درستی یا نادرستی اعمال انسان قضاوت کرد [۱۱].

اخلاق پژوهش آن قدر مهم است که نهادها و کمیته‌های زیادی در این خصوص تشکیل شده است مانند کمیته اخلاق در انتشار پژوهش و کمیته‌های تخصصی که به این موضوع توجهی جدی داشته‌اند [۱۲]. همچنین موضوعات کلیدی اخلاق پژوهش را می‌توان شامل رضایت آگاهانه، حریم خصوصی و احترام به آن، تعامل امن بین پژوهشگر و محقق، احترام و مسئولیت‌پذیری دانست [۱۳]. سوء رفتارهای علمی، تخلفاتی است که در حوزه پژوهش به وقوع می‌پیوندد این تخلفات در منابع مختلف به اشکال گوناگون مدنظر قرار گرفته‌اند که سه قسم اصلی از سوء رفتارهای علمی پژوهشی «سرقت علمی» (plagiarism) «جعل» (fabrication) «ساخت و تولید داده‌ها» (Data generation) هستند. سوء رفتار پژوهشی به معنی رفتار عمدی یا سهوی پژوهشگر است که خارج از چهارچوب اصول اخلاقی و علمی می‌باشد [۱۴]. عبارت سوء رفتار پژوهشی برای انواع تخلفات، بی‌اخلاقی و قانون‌شکنی‌های حوزه پژوهش استفاده می‌شود به‌طور مثال می‌توان از دستبرد علمی، دستبرد به خود، داده‌یابی، دروغ‌پردازی نام برد. با وجود اینکه سوء رفتارهای پژوهشی به‌خصوص سرقت علمی در حوزه تولید علم مختص ایران نیست، ولی با توجه به شواهد وجود استرس ارتقاء، اصرار اساتید به انتشار مقاله به‌عنوان یک شاخص مهم برای ارزیابی اعضای هیئت علمی، نبودن سیستم‌های نظارتی دقیق و سخت‌گیر، آموزش‌های ناکافی در دانشگاه برای شناساندن و نحوه پیشگیری از سرقت علمی، نداشتن ترس از تنبیه ممکن است که در صورت انجام ندادن اقدامات برای جلوگیری از سوء رفتارهای پژوهش در آینده افزایش یابد [۱۵].

با توجه به اینکه پژوهش می‌تواند در زندگی انسان یک نکته مهم و تأثیرگذار باشد پژوهشگران نیز از دغدغه‌های اخلاقی جدا نیستند لذا مواردی مانند امانت‌داری علمی، انتشار مطالب و ... باید رعایت گردد و این مسئله مهم نیازمند تلاش مراکز آموزش عالی ایران می‌باشد. برای مثال در یک تحقیق [۱۶] به این نکته اشاره کرده‌اند که دامنه تبعیت نکردن از هنجارهای اخلاق علم در آموزش علوم اجتماعی گسترده است و فقط به کنشگران رشته‌های علمی برحسب میزان و نوع هنجارشکنی علمی محدود نمی‌شود

مراکز آموزش عالی از نهادهای پیش‌تاز حرکت‌های فرهنگی و اجتماعی است طوری که باورها و اعتقادات آن در جامعه نفوذ پیدا می‌کند [۱]. تعالی و پیشرفت هر کشوری در صحنه علم و فناوری و روابط بین‌المللی با ترویج پژوهش و دسترسی به مرزهای دانش و سیاست‌گذاری‌های علمی امکان‌پذیر است [۲]. می‌توان گفت که هدف اصلی آموزش عالی توسعه یادگیرندگان برای کار به‌منظور بهبود شرایط جامعه بزرگ است [۳]. آموزش عالی برنامه‌ریز، هدایت‌کننده و اجراکننده فعالیت‌هایی است که هدف آن تولید دانش و تشکیل سرمایه انسانی می‌باشد [۴]. کارکردهای مختلف آموزش عالی اعم از آموزش، پژوهش و تربیت نیروی انسانی متخصص باعث گردیده است که جوامع این قلب تپنده را در حالت پویایی نگه‌داشته و هزینه‌های زیادی را برای پیشرفت این بخش از نظام آموزشی در نظر بگیرند [۵]. کارآمدی آموزش عالی، در تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص به‌تمامی نهادها و سازمان‌ها اثر خواهد گذاشت [۶]. از جهتی هم توجه به نقش آموزش عالی در تربیت جوانان با توجه به قرارگیری در عصر اطلاعات بحث از اخلاق در نظام آموزش عالی امری لازم و ضروری به نظر می‌آید [۷].

با در نظر گرفتن این‌که نظام آموزش عالی کشور برای تأمین نیروهای متخصص و ماهر موردنیاز و تکمیل اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها به‌طور روزافزون در حال گستردن دوره‌های تحصیلات تکمیلی است ارزشیابی وضعیت تبعیت از هنجارهای حرفه‌ای در پژوهش‌های دانشگاهی در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری برای برنامه‌ریزی به‌منظور افزایش کیفیت این دوره‌ها اهمیت بسزایی دارد [۸]. از آنجاکه پژوهش در جامعه انجام می‌شود و در سرنوشت بشر بسیار تأثیرگذار است می‌تواند جهت‌گیری اخلاقی داشته باشد [۹]. برای رعایت اخلاق پژوهش سعی شده است نهادها و کمیته‌های اخلاقی تأسیس گردد [۱۰]. این امر مسئولیت محقق را در پروسه تحقیق بسیار سنگین می‌سازد و به‌خوبی روشن است که مسائل اخلاقی با پژوهش علمی گره‌خورده است. اخلاق پژوهش مجموعه‌ای از آداب و اصول اخلاقی می‌باشد که به‌وسیله همه اعضای جامعه علمی در فرایند استفاده، تولید و نشر دانش رعایت می‌گردد. به‌طور کلی اخلاق تمام معیارهایی

بلکه از ساختار آموزش در سطوح دانشگاه، دانشکده و گروه آموزشی متأثر است.

تحقیقی دیگر که [۱۷] با عنوان بررسی رابطه سواد اطلاعاتی با رشد اخلاقی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهریار انجام دادند که نتایج نشان داد بین سواد اطلاعاتی و رشد اخلاقی رابطه وجود دارد.

نتایج پژوهش [۱۸] نشان داد که مقایسه میزان اخلاق پژوهش دانشجویان به تفکیک آموزش‌دیده و آموزش‌ندیده بین این دو تفاوت معناداری وجود دارد. دانشجویانی که آموزش‌های مربوط به اخلاق را دیده بودند نسبت به بقیه از میانگین نمره بالاتری در اخلاق پژوهش برخوردار بودند. همچنین در پژوهشی [۱۹] با عنوان «سوءرفتار در پژوهش، یک بررسی پیمایشی از نگرش، ادراک و عوامل مرتبط بر آن در کشورهای در حال توسعه» به این نتایج رسیدند که عدم قوانین و مقررات حمایت‌کننده، عدم وجود دستورالعمل‌ها و کدها و استانداردهای اخلاقی از جمله عوامل اصلی موثر سوءرفتار پژوهشی هستند.

ضرورت‌هایی مانند تأکید بر حفظ حرمت و کرامت انسان، فاصله گرفتن از رذایل منفی، جلوگیری از سرقت علمی و ... از جمله مهم‌ترین مواردی است که می‌تواند اهمیت اخلاق پژوهش را نشان دهد. همچنین پیش‌نیاز اخلاق پژوهش طراحی برنامه درسی مناسب است، همان‌طور که اطلاع داریم «متخصصان برنامه درسی برای منظم ساختن فعالیت‌های خود، دو مرحله را مهم می‌دانند: طراحی و برنامه‌ریزی» (Design & planning) [۲۰].

در حوزه طراحی برنامه عناصر تشکیل‌دهنده یک برنامه درسی مطرح می‌شود و در حوزه برنامه‌ریزی درسی چگونگی کاربرد و اجرای این عناصر مشخص می‌گردد [۲۱]. به طور کلی می‌توان اینطور گفت که هر جامعه‌ای برای این که بتواند به حیات خود ادامه دهد و اینکه در زندگی چه چیزی معنی دار است و افراد به چه هنجارهای اخلاقی باید احترام بگذارند، به برنامه‌های اصولی و پاسخی منطقی نیازمند می‌باشد [۲۲]. انعکاس تربیت اخلاقی در برنامه ریزی درسی، یکی از مهمترین پایه‌های آموزشی هر کشور را تشکیل می‌دهد. توجه دانشگاه‌های مدرن به مهارت‌های گوناگون به‌جای تمرکز بر اخلاق و ارزش‌های اخلاقی [۲۳] و عدم توجه به ارتقاء شاخص‌های اخلاقی در اساتید و دانشجویان تحصیلات تکمیلی که باعث نزول

ارزش‌های انسانی و اخلاقی می‌شود [۲۴] اهمیت انجام این پژوهش را روشن می‌کند.

ارائه الگوی اخلاق همچون نقشه راهنمایی می‌باشد که به اساتید کمک می‌کند تا نقش‌های خود را به‌روشنی ایفا نمایند. به دلیل اینکه که رفتار و اخلاق اساتید در مراکز آموزش عالی می‌تواند الگوی دانشجویان گردد، نبود چنین الگویی اثرات منفی زیادی دارد. لذا در بعد دانشی، انجام این پژوهش و الگویی که از آن طراحی می‌گردد می‌تواند راهنمای کامل برای اساتید علاقه‌مند به داشتن عملکرد اخلاقی باشد. در ضمن اصول و موازین اخلاقی، جلوگیری از سوء رفتار علمی، محرمانگی، آزادی، رفتار منصفانه و خودکنترلی را فراهم می‌سازد.

با در نظر گرفتن این نکته که اغلب پژوهشگران اولین تجربه خود را از دانشگاه شروع می‌کنند لازم است اساتید دانشگاه اطلاعات جامع درباره نکات اخلاق پژوهش داشته باشند و این اصول را عملاً به دانشجویان خود آموزش دهند. جهت بهبود فعالیت‌های پژوهشی، قوانین و آیین‌نامه‌های اخلاقی جهت آموزش به دانشجویان تهیه و تنظیم گردد که باعث تقویت و بهبود مسائل پژوهشی در مراکز آموزش عالی خواهد شد و رعایت اخلاق پژوهش را شامل می‌شود. در نتیجه ضروری است ضمن آموزش به دانشجویان توجه آنان را به مسائل اخلاقی معطوف کرده و به آنان توضیح داده شود که تحقیق را به چه دلایلی انجام می‌دهند.

با توجه به آنچه که در بالا به آن اشاره شد پژوهش حاضر در صدد است که به این سوال پاسخ دهد که چگونه می‌توان الگوی برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای پژوهش برای دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی مراکز آموزش عالی ایران طراحی و اعتباریابی نمود؟

یافته‌ها

در این پژوهش از روش آمیخته از نوع اکتشافی استفاده شد. پژوهش‌های آمیخته نوعی استراتژی پژوهش یا روش‌شناسی برای گردآوری، تحلیل و ترکیب داده‌های کیفی و کمی است [۲۵]. در روش کیفی، متناسب با هدف‌های این پژوهش از تحلیل محتوای قراردادی استفاده شد. تحلیل محتوای قراردادی زمانی مناسب است که

نظریه های موجود یا ادبیات تحقیق درباره پدیده مورد مطالعه محدود باشد، اطلاعات گردآوری شده از طریق مصاحبه تحلیل می شوند تا جایی ادامه می یابد تا به یک درکی کامل برسند [۲۶].

جامعه آماری برای طراحی مدل شامل اعضای هیئت علمی متخصص در حوزه برنامه ریزی درسی، پژوهشگران آموزش و یادگیری، روانشناسان، جامعه شناسان و فلاسفه که با روش تحقیق و اخلاق حرفه ای پژوهش و برنامه درسی آشنایی کامل دارند و جامعه آماری برای اعتبارسنجی مدل کلیه اساتید دانشگاه های استان گلستان متخصص در حوزه برنامه ریزی درسی، آموزش و یادگیری، روانشناسان، جامعه شناسان و فلاسفه بوده است.

برای انتخاب نمونه تحقیق از دو روش نمونه گیری استفاده گردید. در بخش کیفی تعداد مشارکت کنندگان ۱۴ نفر بودند که از طریق روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند و تا مرحله اشباع نظری ادامه داده شد. از بین مشارکت کنندگان در این مطالعه، تعداد ۶ نفر از آنان استادیار و تعداد ۸ نفر از آنان دارای درجه دانشجویی بودند. نمونه گیری هدفمند زمانی به کار می رود که افراد دارای اطلاعات و ادراک قوی از موضوع مورد پژوهش دارند، انتخاب می شوند [۲۷]. در بخش کمی با استفاده از شیوه نمونه گیری تصادفی ساده براساس فرمول حجم نمونه کوکران بطور تصادفی تعداد ۱۸۱ نفر برای آزمون مدل انتخاب شدند.

ابزار تحقیق در بخش کیفی، مصاحبه ساختاریافته بود. در بخش کمی، ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه محقق ساخته بود که گویه های آن طبق مقیاس لیکرت ۵ امتیازی طراحی و تدوین شد. گویا و لینکلن قابلیت اعتماد را به عنوان معیاری برای جایگزینی روایی و پایایی در فاز کیفی مطرح ساخته اند که از چهار مفهوم جزئی در قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت تایید و قابلیت اطمینان تشکیل شده است [۲۸]. بنابراین در این مطالعه برای قابلیت اعتبار از مشاهده، پرسش کردن از همکاران و چک اعضا استفاده شد برای انتقال پذیری نتایج پژوهش نشانگر تعمیم پذیری نتایج حاصله به سایر گروه ها و محیط های مشابه است در ضمن برای اطمینان پذیری یک ناظر خارجی که در تحقیق کیفی دارای تجربه بود فرایند

گردآوری و تحلیل را بررسی و تایید نمود. همچنین در این مطالعه برای تاییدپذیری از یک شخص که در تحقیق کیفی تسلط دارد کمک گرفته شد تا سی دی های مصاحبه متون پیاده شده، یادداشت ها، داده های تحلیل شده، طبقه بندی ها و معانی را مطالعه و بررسی کند. در بخش کمی به منظور تعیین روایی پرسشنامه محقق ساخته در اختیار متخصصان قرار گرفته و نظرات آنان برای به دست آوردن هرچه بهتر روایی جمع آوری و اصلاحات مورد نظر انجام گرفت که بر اساس نظر کارشناسان، گویه های مبهم مورد اصلاح و بررسی مجدد قرار گرفت. برای تعیین پایایی پرسشنامه محقق ساخته از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید.

در بخش کیفی، در این مطالعه تمام مصاحبه ها ضبط شد و پس از پیاده سازی آنها داده ها به صورت کدهای بدست آمده ثبت و ضبط و پالایش گردیده و مفهوم پردازی و مقوله بندی شد. با توجه به شباهت ها و خصوصیات مشترک بین کدهای باز، مفاهیم و مقولات مشخص گردید. پس از مشخص کردن رابطه، بین طبقه ها، مقوله تعیین محتوا بر اساس تکراری بودن داده و ارتباط با سایر مقوله ها، مقوله های اصلی انتخاب شد و در مرحله آخر نیز با توجه به مفهوم ها و کدهایی که بدست آمد انتخاب نهایی انجام شد. تجزیه و تحلیل مصاحبه ها با استفاده از نرم افزار maxqda طی سه مرحله کدگذاری باز، زیر مقوله، مقوله اصلی انجام شد. برای تجزیه و تحلیل داده های کمی از نرم افزار SPSS و PLS برای آمار توصیفی و آمار استنباطی (مدل یابی معادلات ساختاری و تحلیل مسیر) استفاده شد.

نتایج

یافته های پژوهش در ارتباط با هدف کلی طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی اخلاق حرفه ای پژوهش برای دانشجویان دوره های تحصیلات تکمیلی مراکز آموزش عالی ایران ارائه می شود. در مرحله اولیه کدگذاری باز، هر مفهوم استخراج شده در یک مقوله گنجانده شد. با توجه به شباهت ها و خصوصیات مشترک بین کدهای باز، ۲۳ زیرمقوله و ۱۲ مقوله اصلی بدست آمد. که این نتایج در شکل (۱) نشان داده شده است.

			۰/۷۸۴	ملاک پژوهش	
			۰/۸۱۳	چارچوب اخلاقی	
			۰/۷۱۵	دستبرد علمی	
			۰/۸۸۶	توجه به پیش فرض های ارزشی	
			۰/۷۷۲	اخلاق کاربردی	
۰/۶۹۷	۰/۹۱۹	۰/۸۸۸	۰/۹۱۳	کدهای اخلاقی	هدف برنامه درسی اخلاق پژوهش
			۰/۸۷۳	مهارت های دستیابی، درک و ارزیابی و استفاده از منابع اطلاعاتی	
			۰/۷۱۴	تعاون با علوم پزشکی	
			۰/۵۴۶	مجموعه ایده ها و مفاهیم تجریدی	
			۰/۹۱۳	ملاحظات اخلاقی	
۰/۶۴۰	۰/۸۹۶	۰/۸۵۰	۰/۸۲۶	مراحل اجرای تحقیق	محتوای برنامه درسی اخلاق پژوهش
			۰/۷۹۰	تاریخچه اخلاق	
			۰/۸۷۴	سواد اطلاعاتی	
			۰/۵۹۹	الگوی تدریس یادسپاری	روش های یاددهی یادگیری
			۰/۳۶۱	روش تدریس تجربه محور	برنامه درسی اخلاق پژوهش
			۰/۷۷۳	روش تدریس موضوع محور	
۰/۵۲۹	۰/۸۱۱	۰/۷۶۵	۰/۶۱۴	آموزش مستقیم	
			۰/۷۰۰	آموزش انفرادی رایانه محور	
			۰/۷۹۰	الگوی مبتنی بر تعامل	
			۰/۸۲۸	سنجش خلاقیت های حرفه ای	
			۰/۶۹۷	ارزشیابی جامع	
۰/۵۸۵	۰/۸۵۶	۰/۷۹۵	۰/۷۴۹	وجود اخلاق در همه مشاغل	نحوه ارزشیابی برنامه درسی اخلاق حرفه ای پژوهش
			۰/۵۵۴	پایبندی به اخلاق پژوهش	

جدول ۲: ماتریس مقایسه جذر AVE و ضرایب همبستگی سازه ها

روش های یاددهی یادگیری	ضرورت برنامه درسی	محتوای برنامه درسی	نحوه ارزشیابی برنامه درسی	هدف برنامه درسی
۰.۷۲۷				
	۰.۷۱۶			
		۰.۷۱۶		
			۰.۷۵۷	
				۰.۷۸۹
	۰.۲۲۰	۰.۲۸۰	۰.۱۸۷	۰.۲۰۴
		۰.۰۷۹	۰.۵۴۴	
	۰.۵۱۷	۰.۰۷۹		
		۰.۳۴۱		
			۰.۵۲۱	

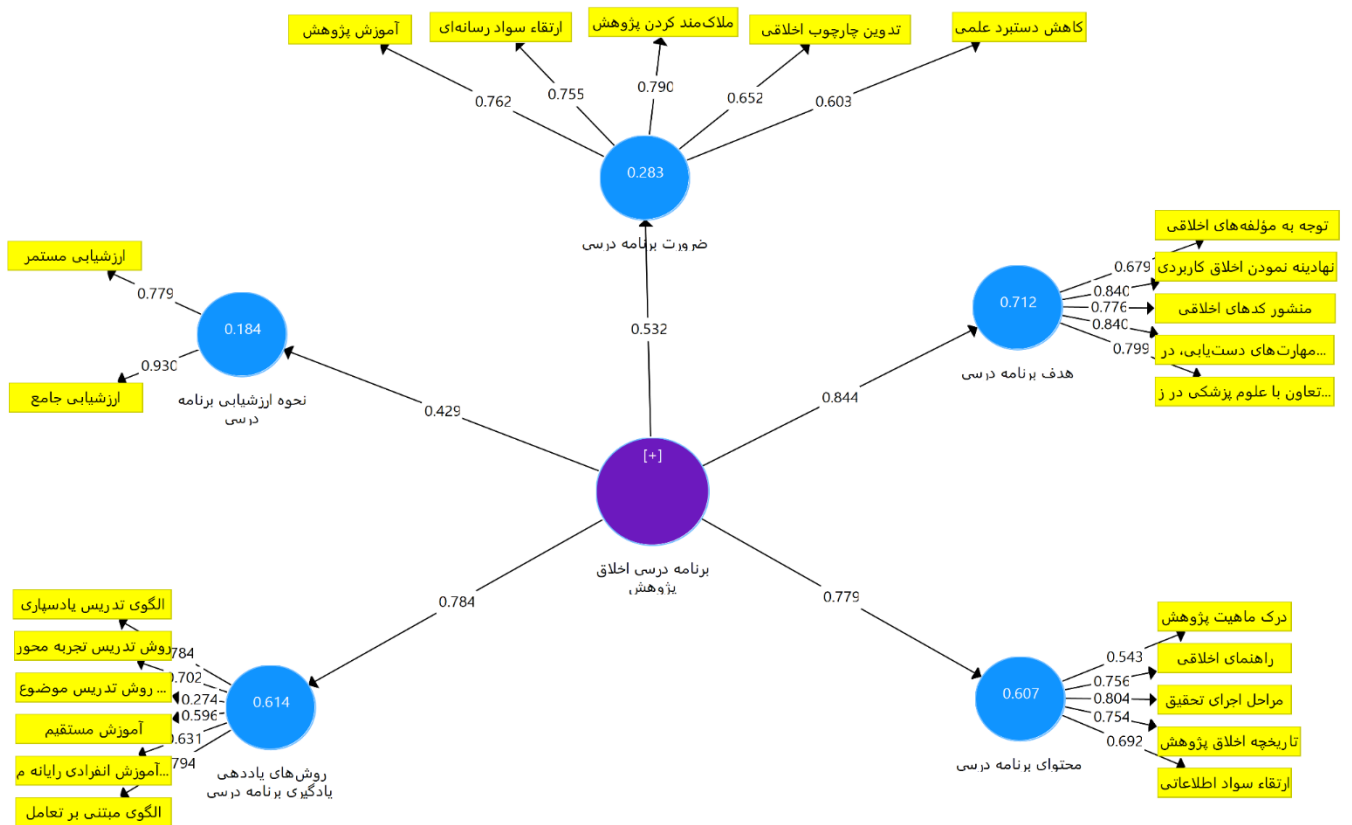
جدول ۳: تحلیل مسیر آثار سازه های تحقیق به منظور آزمون مدل تحقیق

سازه	ضریب مسیر	t مقدار	p	نتیجه
ضرورت برنامه درسی اخلاق پژوهش	۰.۵۳۲	۶.۷۴۴	***۰.۰۰۰	پذیرش

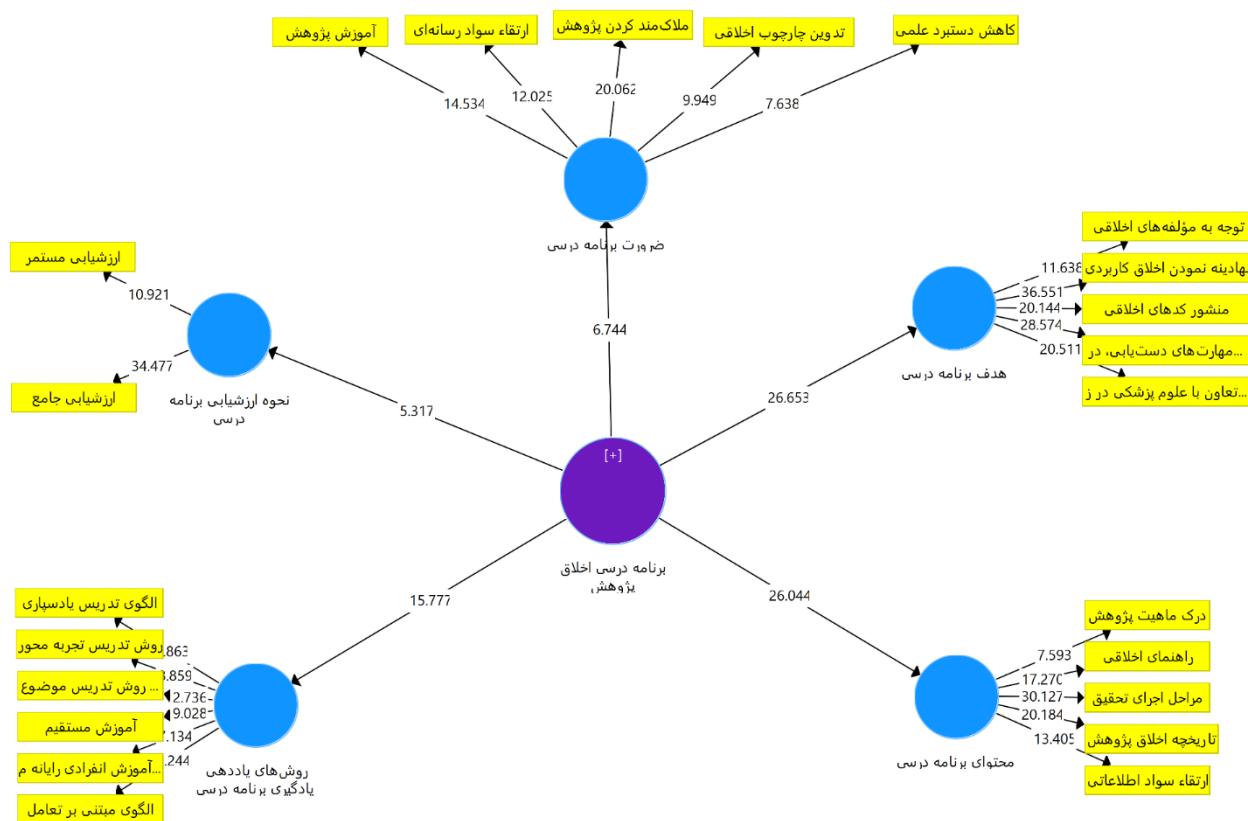
پذیرش	۰.۰۰۰**	۲۶.۶۵۳	۰.۸۴۴	هدف برنامه درسی اخلاق پژوهش	
پذیرش	۰.۰۰۰**	۲۶.۰۴۴	۰.۷۷۹	محتوای برنامه درسی اخلاق پژوهش	برنامه درسی اخلاق
پذیرش	۰.۰۰۰**	۱۵.۷۷۷	۰.۷۸۴	روش‌های یاددهی یادگیری برنامه درسی اخلاق پژوهش	پژوهش
پذیرش	۰.۰۰۰**	۵.۳۱۷	۰.۴۲۹	نحوه ارزشیابی برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای پژوهش	

جدول ۴: برازندگی مدل الگوی برنامه درسی اخلاق پژوهش

متغیر	مقادیر اشتراکی	ضریب تعیین (R2)
ضرورت برنامه درسی اخلاق پژوهش	۰.۵۱۳	۰.۲۸۳
هدف برنامه درسی اخلاق پژوهش	۰.۶۲۳	۰.۷۱۲
محتوای برنامه درسی اخلاق پژوهش	۰.۵۱۲	۰.۶۰۷
روش‌های یاددهی یادگیری برنامه درسی اخلاق پژوهش	۰.۵۲۸	۰.۶۱۴
نحوه ارزشیابی برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای پژوهش	۰.۵۷۳	۰.۱۸۴
شاخص نیکویی برازش	GOF = ۰.۵۱۴	

شکل (۲) مدل ساختاری در حالت ضرایب استاندارد

شکل (۳) مدل ساختاری در حالت معناداری اعداد t

اطلاعات به‌دست‌آمده، مسئله تحقیق و متغیرهای خود را دوباره مشخص و تعریف کند [۳۰].

یافته دیگر پژوهش در ارتباط با این مضمون ملاک‌مند کردن پژوهش می‌باشد. باید توجه کرد که پژوهش چه موردی را برای دیگران روشن و اطلاعات جدیدی در اختیار آنان خواهد گذاشت و نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش در کجا و چگونه مورد استفاده قرار خواهد گرفت [۳۱]. قضاوت‌های اخلاقی باید اهداف علم، تعاملات صاحب‌نظران با یکدیگر و تعاملات متخصصان جامعه را در نظر داشته باشد [۳۲]. زیرمقوله بعدی تدوین چارچوب اخلاقی می‌باشد، با توجه به مطالعات اخلاقی، رعایت صداقت و امنیت علمی، توجه به باورها و ارزش‌ها، رفتار و نظام‌های اجتماعی، صداقت در مواقع بررسی نتایج پژوهش، دقت در حسن استفاده از وسایل، توجه به آسایش اعضای گروه پژوهش و دوری کردن از به وجود آوردن ناراحتی، باید در تمام پژوهش‌های پژوهشگران در نظر گرفته شود [۳۳]. رعایت ملاک‌های اخلاقی و پژوهش‌ها به انسان اطمینان می‌دهد که فعالیت‌های پژوهشی در چارچوب ارزش‌های اجتماعی و انتظارات اخلاقی جامعه، اتفاق می‌افتد [۳۴].

بحث

هدف از انجام این پژوهش طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای پژوهش برای دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی مراکز آموزش عالی ایران بود. اهم یافته‌های مطالعه کیفی در قسمت ضرورت، طراحی اخلاق در ساختار پژوهش می‌باشد اخلاق در پژوهش به تازگی مطرح و جذابیت خاصی برای محققان رشته‌های علمی فراهم کرده است که دارای مقوله اصلی، تغییر ساختار پژوهش می‌باشد. با توجه به این‌که امروزه تمام ابعاد زندگی انسان به‌خصوص دانش و فناوری در حال تحول هستند ضرورت دارد که انسان برای بقا و پویایی خود دست به نوع آوری و تغییرات مستمر دهد اگر تغییر، تحول و نوآوری ضروری نبود انسان هنوز در زندگی مانند انسان‌های اولیه باقی می‌ماند و هیچ‌گونه تغییر و تحولی در دانش، نگرش و رفتار او به وجود نمی‌آمد [۲۹]. دومین زیرمقوله ارتقاء سواد رسانه‌ای است یک پژوهشگر قبل از انجام تحقیق و بعد از انتخاب موضوع و تدوین عنوان و قبل از نوشتن طرح تحقیق، باید با مراجعه به مدارک و اسناد، پیرامون موضوع که برای پژوهش انتخاب کرده است، اطلاعات به دست آورد تا بتواند با توجه به آن

مقوله اصلی دیگر که مربوط به شناخت سرقت ادبی که دارای یک زیرمقوله کاهش دستبرد علمی می‌باشد علم ربایی می‌تواند در مورد یک نوشته، مقاله، کتاب، آهنگ و هرگونه سند، طرح یا نتایج پژوهشی کس دیگر اتفاق بیفتد [۳۵]. مقوله اصلی آموزش ملاحظات اخلاقی نشان داد یکی از اصلی‌ترین موضوعها در پژوهش توجه به پیش‌فرض‌های ارزشی است که اثرگذاری پیش‌فرض‌ها، فرهنگ، فلسفه، ارزش‌ها و کمیته اخلاق و امثال آن در پژوهش است.

نتایج با یافته‌های قبلی [۳۶] همخوانی دارد که موفقیت هر نظام باشرايط محلی، ویژگی‌های اجتماعی و سیاسی است. یافته دیگر پژوهش، نهادینه کردن اخلاق کاربردی است که کاربردی شدن ارزش‌های فلسفی در آن یکی از نشانه‌ها می‌باشد. نهادینه‌سازی یک امر اجتماعی، به معنای پایه و ریشه‌ای کردن آن در بطن جامعه است [۳۷]. آموزش در زمینه اخلاق و رفتارهای اخلاقی برای افزایش دانش، مهارت و همدلیت نگرش‌ها یک امر ضروری است نه تنها باید سطح دانش افراد در زمینه رفتارهای اخلاقی و غیر اخلاقی و فلسفه و لزوم رعایت اخلاق افزایش یابد بلکه باید در به‌کارگیری اخلاق در برخورد با مسائل و مشکلات و به‌کارگیری آن در زندگی، دارای نگرش مثبت باشند [۳۸]. همچنین یافته‌های پژوهش نشان داده است که از دید صاحب‌نظران منشور کدهای اخلاقی در نظارت بر اصول اخلاق پژوهش اهمیت بالایی دارند این در حالی است که انتظار می‌رود زمینه‌سازی، تقویت و توسعه این موارد هدف برنامه درسی مراکز آموزش عالی شود. اصول و قواعدی نظیر عدالت ورزیدن، دروغ نگفتن، آسیب نرساندن اثرگذاری پژوهش بر محیط و غیره که مورد قبول همگان هستند نظریه‌های هنجاری می‌باشند [۳۹]. همچنین با یافته‌های پژوهش‌های (okanta, Rossow) [۱۹] همخوانی دارد که نشان دادند عدم وجود دستورالعمل‌ها، کدها و استانداردهای اخلاقی از جمله عوامل اصلی و تأثیرگذار بر اخلاق پژوهش هستند.

دیگر یافته پژوهش حاضر، در ارتباط با دومین مقوله اصلی، یعنی ارتقاء شاخص‌های سواد اطلاعاتی، به مهارت‌های دستیابی و درک و ارزیابی و استفاده از منابع اطلاعاتی مربوط بود که به استفاده از منابع اطلاعاتی برای آشنایی بیشتر پژوهشگران با شیوه‌های صحیح ارزیابی و تولید علم تأکید داشت [۴۰]. نتایج با یافته‌های [۱۷]

همخوانی و مطابقت دارد که به مفهوم «افزایش کیفیت پژوهش، ارتقاء سطح سواد رسانه‌ای و نیازهای اطلاعاتی» لازم است توجه شود از سویی، در یافته‌های این پژوهش حاضر در سومین مقوله اصلی؛ یعنی همیاری کردن با علوم پزشکی تأکید داشت. تاکنون بیشترین پژوهش‌ها تحت عنوان اخلاق پژوهش در حوزه پزشکی بوده است. در حالی که اخلاق پژوهش در حوزه علوم انسانی هم به فرد و هم به محیط مربوط می‌شود که با ابعاد مختلف زندگی انسان در ارتباط می‌باشند. لذا در پرداختن به اخلاق پژوهش در حوزه علوم انسانی می‌توان از حوزه علوم پزشکی کمک گرفت و مانند حوزه علوم پزشکی کمیته‌های اخلاق پژوهش را تشکیل داد [۴۱]. اولین چیزی که از هر محتوایی انتظار می‌رود نه تنها اینکه باید دارای ظاهر مناسب، بلکه باید برای استفاده‌کننده قابل درک باشد لذا می‌توان گفت که یکی از محورهای مهم در تنظیم و توالی محتوا به خصوص محتوای اخلاق پژوهش این است که با رشد گویایی و ذهنی دانشجویان هماهنگ باشد [۳۶].

محققان آموزشی به ارزش و کرامت انسان‌ها اعتقاد دارند و به حقوق آنان احترام می‌گذارند و در فرایند کار خود در تلاشند که به مشارکت‌کنندگان آسیبی وارد نکنند و در کار پژوهشی خود احساس مسئولیت می‌کنند نسبت به حفظ حقوق و کرامت مشارکت‌کنندگان در پژوهش [۳۶]. نتایج با یافته‌های پیشین [۴۲] همخوانی و مطابقت دارد که باید رضایت آگاهانه از مشارکت‌کنندگان در پژوهش کسب شود تأکید می‌کنند. همچنین نتایج قسمت ملاحظات اخلاقی در رابطه با استانداردهای اخلاقی با یافته‌های قبلی [۴۳] همخوانی دارد که می‌توان گفت میزان پایبندی به کدها را می‌توان آموزش داد. راهکارهای حاصل از این پژوهش نتایجی است که به صورت پراکنده در پژوهش‌های دیگر بدان اشاره شده است، قابل ذکر است که این اصول و قوانین باید راهنمایی برای پژوهشگران باشد که با مسائل اخلاقی در فرایند پژوهششان با آن‌ها مواجه می‌شوند. یافته‌های مطالعه حاضر در عنصر روش‌های یادهی-یادگیری را می‌توان به روش‌های تعاملی و غیرتعاملی در نظر گرفت. انتخاب روش تدریس مناسب می‌تواند ویژگی‌های روانی مانند اعتماد به نفس و خودکنترلی را در دانشجویان تقویت کند [۴۴]. یافته دیگر پژوهش که روش تدریس تجربه محور می‌باشد روش تدریس تجربه محور یکی از روش‌های آموزشی می‌باشد

که هنوز عمومی نشده است؛ زیرا برای اجرای آن لازم است که تحولی در برنامه داده شود. نتایج با یافته‌های پیشین [۱۸] همخوانی دارد که نشان دادند که به واسطه شرکت در سمینارها و مباحث گروهی اخلاق پژوهشی را کسب کرده‌اند. همچنین با یافته‌های پژوهش قبلی [۴۵] نیز همخوانی دارد که به استفاده از کارگاه‌های آموزشی برای بررسی ماهیت معضلات اخلاقی و چالش‌های عدم سوء استفاده نقش تحقیقاتی تأکید می‌کند.

همان‌طور که یافته‌های این پژوهش نشان داد دانشجویان فارغ از دغدغه‌های اخلاقی نیستند مواردی مانند امانت‌داری علمی، انتشار مطالب و ... رعایت نمی‌شود زیرا دانشجویان با اخلاق پژوهش آشنایی ندارند و اخلاق پژوهش برای آن‌ها به‌درستی توصیف نمی‌شود و این موارد نیازمند تلاش مراکز آموزش عالی می‌باشد. بنابراین تشویق علمی دانشجویان در رعایت اخلاق پژوهش در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی نقش مهمی دارد. ارزشیابی می‌تواند باعث سنجش میزان انحراف یا عدم انحراف در اخلاق پژوهش شود. زیرا بسیاری از مشکلات کنونی، نیازمند شفاف‌سازی عناصر برنامه درسی به‌ویژه هدف، محتوا، روش و ارزشیابی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی است.

پیشنهاد می‌شود در طول دوره تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی برای آنان کارهای عملی [تهیه بروشور و سی دی های آموزشی] مشخص گردد که به‌صورت تیمی و با نظارت اساتید گروه‌های آموزشی برنامه‌ریزی شود و روش‌های پیشگیری از سرقت علمی آموزش داده شود. همچنین برای این دانشجویان به منظور افزایش آگاهی آنان، واحد درسی آشنایی با استانداردهای اخلاق پژوهش در دانشگاه‌ها به صورت مستقل از واحدهای درسی مانند روش تحقیق، مقاله نویسی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی و در کنار آن استفاده از آموزش مجازی جهت ارتقای توانمندسازی دانشجویان در اخلاق پژوهش می‌تواند مفید باشد.

از محدودیت‌های این پژوهش، محدودیت‌های زمانی جهت انجام تحقیق و کوتاه بودن دوره نمونه‌گیری و کیفی بودن آن است بسیاری از مقدمات و شرایط اولیه مورد نیاز برای اجرای برنامه‌های درسی در مراکز آموزش عالی مهیا نشده‌اند یا نمی‌شوند. همچنین تقویت فرهنگ

نوآوری و پذیرش تغییر در نظام آموزش عالی نشان می‌دهد که میل به عدم تغییر از چالش‌های اساسی پیش روی نظام آموزش عالی ایران است و استفاده از روش‌های تدریس و محتواهای قدیمی، عدم استقبال از تکنولوژی‌های روز به ویژه در حوزه تدریس و ارزشیابی در این حیطه به چشم می‌خورد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این مطالعه نشان داد که برخی از تغییرات در برنامه درسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای اهمیت می‌باشد با توجه به یافته‌ها عامل اصلی رعایت اخلاق پژوهش در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی آشنایی اساتید و هیئت‌علمی دانشگاه‌ها با الگوی اخلاق پژوهش است که اساتید نقش اصلی را به‌عنوان الگو و سرمشق برای دانشجویان ایفا می‌کنند؛ لذا دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی باید در جهت ارتقاء دانش و مهارت به موضوعات اخلاق پژوهش و تقویت اعضای کمیته اخلاق و اساتید راهنما نسبت به تمهیدات در اجرای برنامه‌های آموزشی مرتبط اقدام نمایند. همچنین جهت بهبود فعالیت‌های پژوهشی، برنامه درسی اخلاق پژوهش جهت آموزش به دانشجویان تحصیلات تکمیلی تهیه و تنظیم گردد که باعث تقویت و بهبود مسائل پژوهشی در مراکز آموزش عالی خواهد شد.

ملاحظات اخلاقی

اصول اخلاقی در پژوهش شامل اخذ رضایت آگاهانه به صورت کتبی از مشارکت‌کنندگان جهت شرکت در مطالعه، ضبط مصاحبه ضمن حفظ بی‌نامی و رازداری و اختیار آنان برای ترک مطالعه رعایت شد. (کد مصوب رساله: ۱۸۶۲۰۰۶۳۹۷۱۰۰۴)

تضاد منافع

هیچ‌گونه تضاد منافی در خصوص پژوهش حاضر وجود ندارد.

سپاسگزاری

بدین وسیله از معاونت تحقیقات و فناوری و اعضای شورای پژوهشی آن دانشگاه تقدیر و تشکر می‌گردد.

منابع

1. Aryanpoor M, Mehrabi N. [Requirements and practices of professional Ethics in higher education]. *Quarterly Journal of Ethics in science and Technology*. 2016;11(4):17-23. (Persian)
2. Abtahi SH, Torabian M. [Investigating the achievement of higher education goals based on the 20-year vision document of the country by AHP hierarchy process]. *Research in Educational Systems*. 2010;4(8):31-60. (Persian)
3. Yarigholi B. [Pathology of Academic Research ethics phenomenological study]. *Journal of Ethics in science and Technology*; 2018;13(1):127-134. (Persian)
4. Bozorgnejad A, Sharifzadeh F. [Study and study of the effect of the implementation of the country's higher education policies according to the evaluation of the third, fourth and fifth development plans of the Islamic Republic of Iran on the performance of the Ministry of Science, Research and Technology]. *Quarterly Journal of Research in Educational Systems*. (Persian)
5. Pazargadi M, Sattari S. [Assessing the quality of education: A participatory approach to address the challenges of the non-governmental higher education management system]. *Educational Research Journal*. 2008;5(17):1-23. (Persian)
6. Puiu S, Ogarca RF. Ethics management in Higher education system of Romania. *Procechia economics and Finance*. 2015;23:599-603.
7. Suja RN. *Ethics in Higher education*. Jain university. India. 2015.
8. Marjaee H. [Students' adherence to professional norms in academic research; A review of the National Survey findings]. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*. 2016; 22:25-48. (Persian)
9. Bhatt SR. Freedom and responsibility. *Journal of Indian of philosophical research*. 2018;35(6077):508-602.
10. Gharamaleki AF. [Organizational ethics]. Publisher: Sarmad (affiliated to the Institute of Human Resource Productivity Studies). 2009. (Persian)
11. Azar A, Khodami S. [Ethics in Operations Research]. *Quarterly Journal of Ethics in Science and Behavior*. 2011;1:1-11. (Persian)
12. Roberts L. A frame work for considering the ethical aspects of psychiatric research protocols. *Comprehensive psychiatry*. 2001;42:63-351.
13. Guraya SY, Guraya SH. Foucault and research Ethics on the Autonomy of Researcher. *Ethics in medical research*. 2014;3:121-126.
14. Nakhaei N, NikPour H. (2005). Investigation of medical Students opinions on research fraud in thesis and its frequency. *Strides in Development of Medical Education*; 2(1): 10-17. (Persian)
15. Choopani H, Siadat SA, Rejaeepoor S. [Organizational factors related to research behavior with emphasis on professional research ethics]. *Quarterly Journal of ethics in science and Technology*. 2020;15(1):71-78. (Persian)
16. Qarakhani M, Mirzaei SA. [Ethics of science in the normative educational environment of social sciences in Iran]. *Sociological Studies*. 2014;21:128-108. (Persian)
17. Shahbazi S, SaberKargan A. [The relationship between information literacy and moral development Shariar secondary school students; (8 pages)]. 2016; Accessed: August 22, 2020. (Persian)
18. Amin Khandaghi M, Pak Mehr H. [Teaching Research Ethics Criteria: An Undeniable Necessity in Higher Education Curricula]. *Journal of Ethics in Science and Technology*. 2012;7(4):1-12. (Persian)
19. Okonta p, Rossouw T. Misconduct in research: a descriptive survey of attitudes. Perceptions and associated factors in a developing country. *BMC med Ethics*. 2014;15(6): 1-8.
20. Maleki H. [Learning planning principles]. Tehran: Borhan school cultural institute. 2015;13-23. (Persian)
21. Fathi Vajargah K. [Principles and understanding curriculum planning]. Tehran: The science of masters. 2014;24-28. (Persian)
22. Attaran M. Comparison of two approaches in religious education with emphasis on the element of ethics. Tehran: proceedings of the conference on pathology of religious education in education. 2003. (Persian)
23. Chowdhury M. Emphasizing morals, values, ethics and character education in science education and science teaching. *Malaysian online Journal of Educational Sciences*. 2018;4(2):1-16.
24. Kumar Shrivastava Sh. Promotion of Moral Values through Education. *International Research Journal of Social Sciences*. 2017;7(6):103-108.

25. Creswell, J. W., Plano, C., Gutmann, M. & Hanson, W. Advanced mixed methods research designs, Handbook of mixed methods in social and behavioral research A. Tashakkori and C. Teddlie (eds.), Thousand oaks, CA: Sage, 2003; 209-240.
26. Iman MT, Noshadi MR. Qualitative content analysis. Research; 2011;3(2): 15-44. (Persian)
27. Gall M, Borg W, Gall J. [Quantitative and qualitative research methods in educational sciences and psychology]. Translated by Naser AR. (2017). Tehran: Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (samt). 2012.
28. Guba E, Lincoln Y, Effective evaluation: improving the usefulness of evaluation results through responsive and naturalistic approaches, Jossey-Bass, 1992.
29. Bakhshi N. [Organizational change]. Monthly of Labor and Society. 2011;139: 67-60. (Persian)
30. Khanifer H, Bordbar H, Froghighomi F. [Explain the Moral and cultural components of research]. Ethical Knowledge. 2011;2(2):85-104. (Persian)
31. Riahi B. Importance and necessity of conducting research. Top Research Institute. 2017. (Persian)
32. Iman MT, Ghaffari Nasab E. [Ethical criteria in humanities research]. Journal of Ethics in Research and Technology. 2017;6(2):2-11. (Persian)
33. Bloodgood JM, Turnley TH, Mudrack P. The influence of ethics instruction, religiosity and intelligence on cheating. 2008.
34. Sabet A, Fili A, Pouya A, Majidi AA. [Presenting the previous model shows the observance of research ethics among students]. Journal of Ethics in Science and Technology. 2017;12(4):1-9. (Persian)
35. Brandes J. A student guide to plagiarism global campus librarian, troy university. 2015.
36. Yazdani F, Abasi E, Hassani M, Aliasgari M. [Designing and validating the curriculum of social education lesson of the first level of High school Based on the High-level Documents]. Research school and virtual learning. 2018;6(2):95-117. (Persian)
37. Zahedi A, Nazar Beigi M, Amrayi A. [The method of the Holy Quran in institutionalizing "chastity" and "hijab"]. Strategic Studies in Language. 2010;13(49):58-12. (Persian)
38. Hassanpour A, Abbasi T, Hadipour A. [Identify and prioritize methods of institutionalizing ethics in the organization]. Journal of Ethics in Science and Technology. 2017;12 (1):11-1. (Persian)
39. Sharifi AH. [What is applied ethics]. Moral Knowledge. 2011;2 (3):96-83. (Persian)
40. Bornmann L, Mittag S, Daniel HD. Quality assurance in higher education. Meta evaluation of Multi stage evaluation procedures in germany, higher education. 2010;52(4):687-709.
41. Khaleghi N. [Research ethics in social sciences]. Journal of Ethics in science and Technology. 2008;3(1-2):83-92. (Persian)
42. Saghatoleslami AR. [Investigating the nature of ethical issues in cyberspace research]. Ethics in science and Technology. 2011;6(6):44-57. (Persian)
43. Sharifi A, Islamieh F. [The effect of education on adherence to codes and standards of professional ethics]. Proceedings of the Third National Conference and the Second International Conference on Skills and Employment. 2014. (Persian)
44. Akbrantaj Shob N, Mirzaeian B. [Comparison of the effectiveness of interactive-participatory and non-interactive work-based teaching methods based on fear of negative evaluation of language learners in heterogeneous university classes]. Journal of English Language Teaching. 2019;12(24):1-16. (Persian)
45. Sobochan AM, Bertotti TS, Gottfriedn K. Ethical considerations in social work research. European Journal of social work. 2019;22(5):805-818.